
Državni izpitni center

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

FILOZOFIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Torek, 5. junij 2012

SPLOŠNA MATURA

IZPITNA POLA 1**Ocenjevalna shema za komentar besedila (0–22 točk)**

Navedeni opisi v shemi ustrezajo večjemu delu komentarjev, vendar je treba upoštevati, da posamezni komentarji lahko vsebujejo lastnosti z različnih ravni. V takšnem primeru je treba presoditi, kateri element oziroma lastnost prevladuje v odgovoru kot celoti.

Točke	Merila
0–10	Odgovor ne zadošča
0	Popolnoma nerelevanten odgovor, če je že najti kaj relevantnega, gre za naključje. Očitno je, da kandidat dela ne pozna.
1–5	Komentar je fragmentaren in večinoma nerelevanten, toda v njem je kljub temu najti kakšen element razumevanja besedila. Očitno je, da kandidat dela ne pozna. Prav tako gre za postavljanje miselnih fragmentov enega ob drugega, ne pa za celovit komentar.
6–10	Komentar deloma že ima zaokroženo zgradbo, razumevanje izbranega dela je omejeno, razvitih je nekaj ustreznih poudarkov, vendar je še veliko nerelevantnosti. Poznavanje dela ima resne pomanjkljivosti.
11–13	Zadostno
	Odgovor je že esejističnega tipa (zgradba, celovitost, zaključenost). Probleme, ki jih odpira odlomek, kandidat razume, vendar na nizki ravni, saj je njegovo poznavanje dela zelo površno. Čeprav je še veliko nerelevantnosti, se odgovor deloma nanaša na dani odlomek; deloma je lahko tudi parafraza odlomka. Vpeljano je nekaj ustreznih pojmov, vendar brez analize. Odgovor je pogosto preprost opis filozofskega problema iz odlomka ali morda celo preprosta obnova celotnega dela. Če kandidat poskuša z argumentacijo, je ta bolj opisna. Kandidat delo pomanjkljivo razume na najosnovnejši ravni.
14–16	Dobro, a omejeno
	Poznavanje dela je brez večjih pomanjkljivosti in na osnovni ravni kandidat delo tudi razume. Naloga ima dobro strukturo in je brez večjih preskokov v izpeljavi; odgovor je večinoma relevanten, toda opisi in razlage so še slabo razviti; kandidat poskuša analizirati nekatere pojme, morda vzpostavi nekaj povezav med njimi, vendar analizo pogosto nadomešča opis in povzemanje ali parafraziranje trditev iz komentiranega besedila. Kandidat delo dobro pozna in dobro predstavi vsebino, ki se navezuje na odlomek.
17–19	Prav dobro, a z manjšimi pomanjkljivostmi
	Kandidat obravnavano delo v celoti pozna in razume, filozofski problem iz odlomka umesti v kontekst dela; razlaga in argumentacija sta jasna in razumljiva, temeljni pojmi so opredeljeni. Kandidat pozna celotno delo, razume bistvene filozofske probleme, ki jih delo, zlasti pa navedeni odlomek odpira, in ga tudi razlaga v tem okviru. Še vedno je mogoče najti kako nerelevantnost in neutemeljeno trditev, še so mogoče napake v izpeljavi ali nejasnosti, vendar pa so na tej ravni to bolj obrobne pomanjkljivosti. Kandidat delo zelo dobro pozna ter zna dobro razložiti in razčleniti temeljne probleme odlomka in dela.
20–22	V glavnem odlično
	Dober odgovor z analizo pojmov in razvito pojmovno mrežo, z jasno in koherentno črto razlage in argumentacije, upošteva (vsaj implicitno) tudi drugačne poglede. Kandidat ima zelo dober pregled nad celotnim delom in ga komentira s pojmovnim aparatom, ki je v besedilu razvit. Vstopa v dialog z avtorjem dela ter razvija in utemeljuje tudi svoja stališča. Avtorja lahko obravnava tudi širše z vidika filozofske tradicije. Seveda je treba upoštevati starost kandidatov in dejstvo, da so se s filozofijo ukvarjali samo eno leto. Kandidat delo zelo dobro razume, temeljito obravnava vse vidike danega odlomka in ponekod celo vstopa v dialog z avtorjem.

Dodatna navodila za komentar besedila

(Gre samo za okvirna navodila, za pravično ocenjevanje pa je nujno, da ocenjevalci vnaprej obnovijo svoje poznavanje nadrobnosti besedila, saj je prav to bistvena odlika ene vrste komentarjev.)

Naloga	
1	Platon: Država Odlomek govori o razliki med praktično uporabo matematike in njeno umno vsebino. Matematiko večinoma uporabljamo za praktične namene, ki zadevajo čutno-zaznavni svet posamičnosti, čeprav z matematično dejavnostjo v resnici prepoznavamo zgolj umljive matematične bitnosti, ki so neodvisne od čutne vsebine in posamičnih stvari. Interpretativni eseji morajo razviti Platonov metafizični in epistemološki dualizem.

Naloga	
2	Aristotel: Nikomahova etika Odlomek govori hkrati o dveh ključnih vprašanjih Nikomahove etike. Kaj je človekova naloga? In kaj je najvišje dobro – srečnost? Obe vprašanji sta neločljivo povezani. Iz opredelitve človekove naloge, ki je razumno duševno udejstvovanje, izpelje Aristotel definicijo najvišjega dobrega, ki je tako »udejstvovanje duše v skladu z vrlino, in če je teh vrtiln več – njeno udejstvovanje v skladu z najboljšo in najpopolnejšo vrlino«. Ta definicija pa omogoča kandidatom nadaljnjo izpeljavo in razlago nauka o vrlinah ter končno opredelitev največje srečnosti kot razglabljanja.

Naloga	
3	Descartes: Meditacije V odlomku Descartes napove uporabo dvomljenja kot metode za vzpostavljanje trdne vednosti: vsebina vednosti so samo tiste sodbe, pri katerih je izključena sleherna možnost dvoma o njihovi resničnosti. Dobri interpretativni eseji morajo sistematično prikazati Descartesovo kritično dekonstrukcijo aposteriornih in apriornih prepričanj ter nakazati, kako se ponovno vzpostavi vednost.

Naloga	
4	Nietzsche: H genealogiji morale Temeljna značilnost asketizma je sovražnost in zanikovanje življenja, razvrednotenje življenja. Življenje brez hotenja naj bi vodilo k drugačnemu, pravemu življenju. V asketizmu vlada ressentiment, ki hoče zatreti tudi samo fiziološko uspevanje, ki prezirljivo gleda na lepoto, veselje in mu je všečno vse, kar je propadlo, samouničujoče se, grdo, izguba. Vendar odlično uspeva v religiji, umetnosti, filozofiji itd., ker je v njem volja še navzoča, izvira namreč iz obrambnega in ozdravitvenega instinkta degenerirajočega življenja. Zato asketizem ni samo dekadenca, ampak tudi izraz hotenja, volje do življenja, volje do moči, ki ji je treba pustiti prosto pot. Kandidat razloži tudi, da je eden od načinov negativnega vrednotenja življenja usmeritev v onostranstvo, v filozofiji se kaže v transcendentnem svetu in sovražnosti do čutnosti, v religiji kot resnično življenje po smrti.

IZPITNA POLA 2

Ocenjevalna shema za esej (0–22 točk)

Navedeni opisi v shemi ustrezajo večjemu delu esejev, vendar je treba upoštevati, da posamezni eseji lahko vsebujejo lastnosti z različnih ravni. V takšnem primeru je treba presoditi, kateri element oziroma lastnost prevladuje v eseju kot celoti.

Točke	Merila
0–10	Odgovor ne zadošča
0	Popolnoma nerelevanten odgovor, če je že najti kaj relevantnega, gre za naključje.
1–5	Odgovor je le skiciran, ne daje pomembnejših elementov, ki jih zahteva vprašanje, je fragmentaren in večinoma nerelevanten. Gre za postavljanje miselnih fragmentov enega ob drugega, ne pa za povezano besedilo. Skorajda nikjer ni mogoče opaziti seznanjenosti s filozofsko problematiko.
6–10	V odgovoru še vedno prevladuje fragmentarnost, če pa že ima zaokroženo zgradbo, je ta le delna in polna miselnih preskokov. Razumevanje danega problema je zelo omejeno. Razvitih je sicer nekaj relevantnih poudarkov, vendar so obrobní. Odgovor je nejasen in pretežno nerelevanten. Temelji na opisih, morebitni argumenti so le nakazani in nerazviti. Kandidatovo poznavanje filozofskih problemov je skromno, fragmentarno in zelo omejeno. Skorajda ne uporablja ustrezne filozofske terminologije. Njegove trditve so nenatančne in večkrat napačne. Pri odgovoru gre torej največkrat zgolj za obnavljanje drobcev najbolj elementarne šolske snovi ter ponavljanje enega in istega.
11–13	Zadostno
	Gre za daljše in razmeroma celovito besedilo (meja ni trdna, a odgovori z manj kakor 600 besedami so večinoma prekratki za zadovoljivo obravnavo problema). Odgovor je esejističnega tipa (zgradba, celovitost, zaključnost), vendar sta uvod in zaključek slabo razdelana. Nekatere izpeljave in utemeljitve so že lahko jasne, pogosto pa je odgovor težko razumljiv, tudi zaradi preskokov v izpeljavi. Problem, ki ga zastavlja vprašanje v naslovu, kandidat razume zelo poenostavljeno. Nerelevantnosti so še očitne, toda odgovor se že nanaša na vprašanje. Kandidat uporabi nekaj relevantnih pojmov, vendar jih ne razčleni. Naloga je večinoma opisna, kadar pa kandidat argumentira, je utemeljitev skromna, površna in pogosto nejasna; naloga kaže samo osnovno seznanjenost s filozofsko problematiko in omejeno razumevanje, uporabljena terminologija in jezik le delno ustrezata filozofski obravnavi problemov. Odgovor kot celota se opira na obnavljanje najbolj splošno znanih dejstev in argumentov, večkrat pa je najti tudi napačne trditve. Zato je odgovor le zelo poenostavljena predstavitev in rešitev problema. Se pa kandidat večinoma že giblje na najosnovnejši ravni razumevanja in razlage problema.
14–16	Dobro, a omejeno
	Odgovor ima najmanj 600 besed, esejistična zgradba je s formalnega vidika dobra; uvod razloži problem in sklep je vsaj praviloma izpeljan iz naloge. Zgradba odlomkov je zvečine dobra. Ponekod so še preskoki v izpeljavi. Problem, ki ga zastavlja naslov, kandidat razume, kar mu omogoči pregled nad celoto odgovora. Uporablja osnovno filozofsko terminologijo, ki je večinoma relevantna za obravnavani problem. Vendar so pojmi pogosto preprosto sprejeti kot samoumevni, njihova analiza je bolj obrobna, prav tako je v zametkih že mogoče zaznati povezovanje ustreznih pojmov. Kandidat opis in razlago dopolnjuje z argumenti, vendar so "šolski" in predvidljivi, lahko so tudi zgolj opis znanih argumentov. Kandidat predstavi več pogledov, vendar pa protiargumentov še ni ali so zgolj nakazani. Je pa opaziti poskus analize nekaterih pojmov in podmen vprašanja ter prav tako zametke logičnega povezovanja pojmov, iskanja utemeljenih rešitev problemov in vrednotenja nekaterih posledic rešitev. Esej izraža solidno splošno seznanjenost z ustrežno filozofsko problematiko, kar se kaže v dovolj obširni predstavitvi posameznih pogledov, vendar argumentacija in analiza pojmov še nista v ospredju.

17–19	Prav dobro, a opazne pomanjkljivosti Esejistična zgradba je s formalnega in večinoma tudi vsebinskega vidika dobra. Uvod in zaključek sta jasna, jedrnata in relevantna, izpeljave in utemeljitve so skladne in razumljive, posamični odlomki so največkrat smiselno zaokrožene celote in so pogosto med seboj dobro povezani. Problem, ki ga zastavlja vprašanje v naslovu, kandidat razume in to razumevanje dobro izrazi skozi celotno strukturo eseja. Uporabljeni pojmi so skoraj zmeraj relevantni in zadoščajo za smiselno obravnavo problema. Nekaj vpeljanih pojmov se kaže kot filozofsko problematičnih, večkrat je mogoče zaslediti njihovo analizo in vzpostavljanje logičnih zvez med njimi. Nasploh v eseju že prevladuje argumentacija pred povzemanjem stališč. Argumentacija je večinoma dobra in je posledica samostojnega premisleka. Vendar so lahko nekateri argumenti še pomanjkljivi, nasprotna stališča in protiargumenti pa ponekod niso primerno ali pa sploh niso predstavljeni, nekateri temeljni pojmi so lahko predstavljeni kot samoumevni. Terminologija in jezikovno izražanje sta primerna. Iz odgovora je razvidna zelo dobra splošna seznanjenost s filozofskimi problemi, tudi njihovo dobro razumevanje, čeprav je še mogoče zaslediti pomanjkljivosti v znanju, razumevanju in argumentaciji. Vendar se kandidat že pretežno giblje na abstraktni ravni razmisleka in abstraktno večkrat povezuje s konkretnim.
20–22	Zvečine odlično Poglobljen in argumentiran odgovor na vprašanje z analizo pojmov in razvito pojmovno mrežo, z jasno in koherentno linijo argumentacije, ki upošteva tudi protiargumente. Uvod in zaključek sta jasna in jedrnata, z dobro formuliranim problemom oziroma njegovo rešitvijo. Izpeljave in utemeljitve so skladne in povsem jasne, odlomki so zaokrožene celote in so med seboj zelo dobro povezani. V naslovu zastavljeni problem kandidat poglobljeno razume, kar izrazi s poglobljeno analizo pojmov, bogato pojmovno mrežo, lahko pa se že zaveda meja svoje argumentacije (vendar to ni nujno). Včasih stopa v filozofski dialog z zagovorniki drugačnih stališč in kaže tudi osebni odnos do filozofskih problemov, kar je že plod samostojnega razmisleka. Esej kaže zelo dobro splošno seznanjenost s filozofskimi problemi in njihovo zelo dobro razumevanje. Terminologija in jezikovno izražanje sta ustrezna. Kandidat se že zanesljivo giblje na abstraktni ravni razmisleka in pogosto povezuje abstraktno s konkretnim. Esej še lahko ima kakšno pomanjkljivost, toda pri ocenjevanju je treba upoštevati starost kandidatov in dejstvo, da so se s filozofijo ukvarjali samo eno leto.

Dodatna navodila za esej

(Navodila so le okvirne smernice: kandidat lahko napiše vsebinsko tudi čisto drugačen esej, če je le povezan z naslovom.)

Naloga	
1	Smisel ni del sveta, v svet ga lahko vnese le človek sam.
	Iskanje smisla je za eksistencialiste bistveni filozofski problem. S tem da je svet bodisi absurden, gluha za človeška prizadevanja ali pa je smisel proizvod človeškega prizadevanja. Vera v razumno ureditev sveta, v katerem ima vse svojo mesto in vlogo, je tako zanje stvar preteklosti.

Naloga	
2	Duh je svoboden, telo pa je ujeto v naravni determinizem.
	Če poskušamo razlagati svet s konceptoma duha in telesa, naletimo na težave, ki so povezane z dualizmom, hkrati pa odpiramo možnost svobode. Zdi se namreč, da naravo obvladujejo deterministični zakoni, če pa obstaja poleg nje tudi duh, je ta morda izvzet iz naravnega determinizma.

Naloga	
3	Iskanje nespremenljivega temelja je obsojeno na neuspeh, saj je vse v nenehnem gibanju.
	Filozofija se je začela z iskanjem počela, tistega, iz česar vse izvira in v kar se vse spet vrača, osnovnega načela, ki nam omogoča zvesti množstvo pojavnega sveta na obvladljivo in enostavno. Kaj pa, če tega temelja ni in je na vseh ravneh samo gibanje in nenehno spreminjanje?

Naloga	
4	Dvom je močan, saj lahko omaja vsako spoznanje, vendar pa je tudi šibak, saj ne more utemeljiti nobenega spoznanja.
	Dvom je garancija proti dogmatizmu, slepi veri, je značilnost radovednega in kritičnega duha. Toda do kam seže dvom, kaj lahko utemelji? Zdi se, da lahko spodbije vse, spodmakne tla vsakič znova, a po drugi strani ne more utemeljiti ničesar, niti samega sebe ne.

Naloga	
5	Vsa spoznanja so le začasna, vsak trenutek se lahko izkažejo za zmotna, tako da med mnenjem in vednostjo ni nobene razlike.
	Popper je trdil, da je bistvena značilnost znanstvene metode sprejemanje zmotljivosti, dejstva, da nimamo dokončnega spoznanja, temveč le doslej najboljše možno spoznanje. Toda ali ta odsotnost popolne gotovosti pomeni, da so vsa spoznanja na isti ravni in so vsa enako vredna, tako da ni več razlike med zgolj mnenjem in bolj utemeljenimi prepričanji?

Naloga	
6	Edino z uporabo znanstvene metode pridobimo resnično vednost, zato je filozofija odveč.
	Gre za značilno pozitivistično trditev. Pozitivisti predvsem na podlagi analize pomena jezikovnih izrazov dokazujejo, da je tradicionalna metafizika nesmiselna. Ker so izjave lahko le sintetično (empirično) ali analitično (logično) resnične, je treba ugotoviti, ali lahko določimo resničnostno vrednost metafizičnih izjav v enem izmed obeh smislov. Pozitivisti trdijo, da to ni mogoče. Bistvo znanstvene metode pa je empirično raziskovanje, zato so znanstvene trditve smiselne, znanost kot sistematičen sistem vednosti pa najbolj dodelana vrsta spoznanja. Vprašanje je, ali filozofija zares ne daje nikakršnih spoznanj.

Naloga	
7	Narava je ljudi podredila oblasti dveh vladarjev, bolečine in ugodja. Le onadva nam lahko pokažeta, kaj bi morali storiti, pa tudi določita, kaj naj storimo.
	Trditev je temeljna Benthamova misel, iz katere izpeljuje svojo različico utilitarizma. Kandidatom omogoča, da razvijejo razpravo na temo utilitarizma, predstavitev Benthamovega in tudi Millovega nauka ter kritiko utilitarizma. Lahko pa se neposredno spopadejo s stališčem, da je ugodje cilj našega delovanja.

Naloga	
8	Moralna pravila so univerzalna in za vse ljudi enako veljavna, saj je človek (raz)umno bitje.
	Naslovna trditev je večplastna. Z njo bi se vsekakor strinjal Kant. Razprava gre torej lahko v razlago in utemeljitev univerzalizma oziroma zavračanje slednjega. Lahko pa se giblje tudi na območju moralnega relativizma in kulturne odvisnosti morale.

Naloga	
9	Sledenje dolžnosti nam ne more prinesiti sreče.
	Že Aristotel zavrne nazor, da nam iskanje ugodja prinese tudi srečo. Sam poveže srečo z življenjem, ki je v skladu z vrlino. Kako pa lahko povežemo srečo in dolžnost? Ali nam lahko prinese srečo sledenje kategoričnemu imperativu? Zdi se, da se dolžnost ne meni za našo srečo, saj moramo storiti, kar od nas zahteva, ne glede na posledice.

Naloga	
10	Oblast je velika zabloda človeštva, življenje brez nje bi bilo veliko lažje in srečnejše.
	Oblast nas omejuje, postavlja zakone, morda celo nasilno posega v naše življenje. Toda ali bi bila odsotnost oblasti in države res vir spontano nastale harmonije med ljudmi, kakor menijo nekateri anarhisti, ali pa bi bil to boj vseh proti vsem?

Naloga	
11	Skupno dobro ne obstaja, kajti vsaka ureditev družbe je v korist eni skupini in v škodo druge.
	Rousseau si je prizadeval za vzpostavitev obče volje, ki bo izražala resnične interese vseh ljudi. Toda ali ne obstajajo samo posamezniki, ali ni družba le vsota posameznikov z različnimi interesi, tako da govor o skupnem dobrem samo prikriva realni konflikt interesov?

Naloga	
12	V pravično urejeni družbi bi bili zakoni nepotrebni.
	Pravična je družba, v kateri vsak dobi, kar mu gre. Pa tudi družba, v kateri ni velikih neenakosti. Zato se zdi, da pravična družba potrebuje zakone, saj pravičnost ne nastane sama od sebe. Anarhisti pa menijo, da so sami zakoni nujno krivični, saj omejujejo našo svobodo, zato bi se s trditvijo strinjali.

Naloga	
13	Ne razum, ampak etika in iskanje smisla nas vodita k spraševanju o Bogu.
	Dokazi za božji obstoj so bili tradicionalno ena od poti k Bogu. Še prej pa sta do Boga vodili nemoč pred naravo in nerazumljivost sveta. A zdi se, da je danes pravi vir iskanja Boga iskanje gotovosti in želja osmisliti življenje.

Naloga	
14	Bog je neskončen, nedoumljiv in neizrekljiv, zato je tudi govorica o njem povsem drugačna od govorice o končni stvarnosti. Govor o Bogu je odvisen od našega razumevanja Boga. Če je Bog svetu imanenten, potem lahko o njem govorimo z govorico, ki jo uporabljamo vsak dan. Če pa je Bog radikalno drugačen od sveta, potem običajna govorica zanj ni primerna.

Naloga	
15	Problem zla poraja dvom o tradicionalnem verovanju v Boga. Kako lahko Bog, ki naj bi bil dober in vsemogočen, dovoli grozodejstva na svetu? Če je dober, jih sam ne bi smel povzročiti, in če je vsemogočen, bi jih lahko preprečil. Iz tega izhaja, da Bog ne obstaja, vsaj ne tak, kakršnega smo si tradicionalno predstavljali.